

alkalmazottak tudatában voltak a cégben folyó aktív információmenedzsment-tevékenységnek. A szerzők arra figyelmeztetnek, hogy a szervezetekben az információs stratégiák megvalósításánál, rendszerek kiépítésénél nem szabad

megfeledkezni arról, hogy alapvetően mindig az információs értékrend és kultúra fogja meghatározni az alkalmazottak információhasználói szokásait.

(Autoref. alapján)

Lásd még 174

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Nemzeti könyvtárügy

07/154

REBOUT, Lise - WHATLEY, Shawn: Ein Recht auf exzellente Wissensstätten. In Kanada gibt es Bibliotheksgesetze und starke Netzwerke für Bildungsarbeit = BuB. 59.Jg. 2007. 1.no. 58-64.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Áttekintés Kanada könyvtárügyéről

Könyvtárügy

A kétnyelvű Kanadában a francia lakossági Québec tartományban és az angol nyelvű területeken eltérően alakult a könyvtárak története és ennek következtében Kanadán belül a legutóbbi időkig jelentősen eltérően fejlődött a könyvtárügy. Québec tartományban a bevándorlás kezdetétől 1959-ig erőteljes volt az egyház befolyása, ez rányomta bélyegét a könyvtárak jellegére és állományára is. A nyilvános könyvtárakra épülő polgári könyvtárügy csak a „csendes forradalom” után, 1960-tól indulhatott meg. 1962-ben kezdtek működni a vidék első központi nyilvános könyvtárai, 1967-ben nyílt meg a Québeci Nemzeti Könyvtár.

Jelenleg minden ötezer lakosnál nagyobb településen önálló városi könyvtár működik, a kisebb települések ellátása hálózati rendszerrel történik. Regionális könyvtári központok működtetik a

közel 8700 tiszteletdíjas munkatárssal üzemelő kölcsönzőhelyet. Ezek a regionális könyvtári központok is hálózatot alkotnak, központjuk Québecben működik így az ellátó rendszer háromszintes.

A 18 egyetemi könyvtár ugyancsak hálózatba tömörült, és a könyvtárközi kölcsönzés hatékonyabbá tételére egy önálló szolgáltató intézményt hoztak létre. A felsőoktatási könyvtárak közül kiemelkedik a Műszaki Főiskola 2005-ben avatott könyvtára, melyet a legkorszerűbb, jövőbe mutató, környezetbarát építészeti megoldások jellemeznek.

Kanada angol nyelvterületén a könyvtárügy a kezdetek kezdete óta más úton jár. Már az első telepések is érdeklődtek a könyvtár mint szociális intézmény iránt, s a bevándorlók nemzedékei használták az egyre növekvő könyvtári rendszert. A városok igen hamar kiépítették a nyilvános könyvtárakat, például Vancouver városban már 1869-ben működött az a könyvtár, melyből utóbb a Vancouver Public Library alakult ki. 1900-1917 között Kanadában 125 könyvtárat alapítottak, gyakran a nagyvonalú Carnegie Alapítvány jóvoltából, amelyet Québec tartomány visszautasított. Kanada angol nyelvterületű nagyvárosainak gazdag könyvtári ellátására jó példa a Torontói Városi Könyvtár. Ez az intézmény 99 fiókkönyvtárával évi 30 millió könyvtári egységet kölcsönöz, így világ legnagyobb könyvtárai közé tartozik. A városi könyvtárak nagyvonalú fejlődése mellett azon-

ban megoldatlan maradt a rendkívül alacsony népsűrűségű Kanada vidéki lakosságának ellátása. A probléma megoldására regionális könyvtári ellátórendszert hoztak létre. A rendszer kulcsa a központi ellátás, melynek révén a sokszor több kilométer távolságra levő kis településeket is ellátják.

Az egyetemi könyvtárak szorosan integrált részei az egyetemek világának. Az európai fejlődéssel ellentétben már korábban kialakították az oktatók és a hallgatók szabadpolcos hozzáférést az állományhoz. Több tényező teszi a kanadai egyetemi könyvtárakat rendkívül vonzóvá: a Torontói Egyetemi Könyvtár pl. úttörő volt az „Information Commons” koncepciójának megvalósításában.

A kanadai közkönyvtáraknak több olvasója van, mint más ipari államok könyvtárainak. Ennek oka: kiemelkedő szolgáltatások, berendezések és programok. A közkönyvtárak kulcsszerepet játszanak a bevándorlók integrációjában. A nagyvárosok könyvtárai az angol nyelvtanulás érdekében ingyenes tanfolyamokat, szemináriumokat és programokat szerveznek. Ez megfelel a kanadai könyvtárak filozófiájának, mely minden polgár számára ingyenes hozzáférést kíván nyújtani szolgáltatásaihoz.

A Kanadai Nemzeti Könyvtárat évtizedes politikai viták után 2004-ben egyesítették az Állami Levéltárral. A fúzió következményeiről még korai ítéletet mondani. A Kanadai Könyvtár és Levéltár jelenleg kétszeres anyagi lehetőségekkel rendelkezik, és a politikusi figyelem központjában áll. Másrészt azonban a kormánynak az a véleménye, hogy az összevonás megtakarítással is fog járni.

Kanada lesz a vendéglátója 2008-ban az IFLA-konferenciának, amelynek mottója „*Könyvtárak határok nélkül*”. A mottó magára a kanadai könyvtárügyre is érvényes, ugyanis az erőteljes modernizálás következtében Québec tartomány könyvtárügye is eléri az angol nyelvterületek könyvtárügyének színvonalát.

(Katsányi Sándor)

07/155

KARLSEN, Signy Irene: A Library Revolution = Scand. Public Libr. Q. 2006. 4. no. 22-24. p.

Norvég könyvtári forradalom

Állami irányítás; Fejlesztési terv; Könyvtári rendszer-országos

A norvég könyvtárügy 2014-ig szóló stratégiai terve jól tükrözi a skandináv szemléletet: míg jelenleg évente 2 milliárd koronát fordítanak az egész szektor fejlesztésére, ez az összeg 2008-tól évente mintegy 350 ezer norvég koronát tesz majd ki.

És hogy mire költik ezt a rengeteg pénzt? A legfontosabb területek a tervezetben (amely a hangzatos *The Norwegian Nationwide Library - a network for knowledge and culture* címet viseli) az összekapcsolt digitális szolgáltatások megvalósítását, a szervezeti reform keresztülvitelét, valamint a szakértelem és a kutatás magasabb szintre emelését célozzák meg. E három téma közül minden bizonnyal a szervezeti keretek átalakítása lesz a legfájdalmasabb. Az illetékesek mégis azt remélik, hogy ma az önkormányzatok által fenntartott, szerény eszközökkel, több mint felerészben szakképzetlen munkaerővel működő könyvtárak esetében a nagyobb egységekbe szervezés színvonalasabb szolgáltatásokat, professzionálisabb szakembergárdát teremthet. Mert bár a törvény – akárcsak nálunk – az önkormányzatok feladatkörébe sorolja a nyilvános könyvtár fenntartását, a 21. századi igények kielégítésére már nem futja a helyi forrásokból. Hiszen szerencsés esetben a könyvtárnak saját honlapról, gyermekek foglalkoztatásáról, diákórákról, digitális szolgáltatásokról, a legkülönbözőbb média-elérhetőségekről kell(ene) gondoskodnia, amihez nem mindig áll rendelkezésre a technikai vagy személyi háttér. S hiába fedi le az 5 legnépesebb önkormányzat a teljes szektor majd' egynegyedét, ha a lakosság 93%-át helyi szinten jó, ha általában egy könyvtáros várja az intézményekben.

Az átalakítás ugyanakkor nem jelent automatikusan bezárásokat – hangsúlyozza a Norvég Levéltári, Könyvtári és Múzeumi Hivatal (ALM) munkatársa. Az integráció gyakran akkor lesz igazán hatékony, ha különféle típusú könyvtárak fognak össze, amint azt Drammen esete is példázza: itt megyei, városi és felsőoktatási intézmények kooperálnak. Sok helyen ezáltal teljesül majd a törvény szabta előírás, és az irányítást végző könyvtár vezetője révén lesz a kis önkormányzati gyűjteményeknek is szakképzett irányítójuk.

A tervezet címében szereplő elnevezés (Norwegian Nationwide Library) persze csak akkor válik valósággá, ha az ország valamennyi települése bekapcsolódik a közös munkába. Norvégia könyvtárügyének stratégiái akkor lesznek elégedettek, ha az infrastruktúra fejlesztése révén létrejövő együttműködés előnyeit a legteljesebb kör számára sikerül maximális mértékben biztosítani. Ennek eléréséhez a fentiekén kívül tökéletesíteni kell a nemzeti könyvszállítási rendszert, megteremteni a norvég digitális könyvtárat, valamint rendezni a törvényi szabályozást (ez utóbbit csak a közös tevékenységek vonatkozásában). Ami már ma megvalósulni látszik a kívánatos tervekből: a nagyobb könyvtárak hatékonyabb munkamódszereiknek köszönhetően hosszabb ideig tarthatnak nyitva, és magasabb szintű szolgáltatásokat kínálnak a látogatóknak, ezáltal motiválják a kisebb intézményeket az együttműködésre, társulásra. A Hivatal mindazonáltal csupán koordináló szerepet játszik, senkit nem kényszerít a belépésre, erről helyi szinten kell, hogy döntés szülessen. Tervezik továbbá egy ALM-portál kialakítását, amelyen minden könyvtár olyan formában lenne jelen, ahogyan akar. Lépni fognak a közeljövőben a digitális könyvtári tartalmak licenc-szabályozásának kérdésében, és – szem előtt tartva az irodalom népszerűsítésének ügyét – a digitalizálandó anyagok körét is meghatározzák. Végezetül gondolkodnak azon, hogy milyen új formákat lehetne találni a használok számának növelésére. Mindezzel csupán azt szeretnék elér-

ni, hogy az internet kínálta lehetőségekkel élve a könyvtárak minél inkább megkerülhetetlenek legyenek a kutatás, a fejlesztés terén – és általában a helyi közösségek életében.

(Vasbányai Ferenc)

07/156

HINDAL, Sidsel: The road to greater seamless library services = Scand.Public Libr.Q. 2006. 2.no. 4-9.p.

Az egységesülő könyvtári szolgáltatások felé

Együttműködés -belföldi; Fejlesztési terv; Könyvtár-ügy

Már *A tudás és tapasztalat forrásai* (1999–2000) című norvég kormányzati jelentésben is szerepelt, hogy jóval több projekt-támogatásra lesz szükség, ha lezajlik a könyvtári, levéltári és a múzeumi szektor egyesülése. A közgyűjtemények új központjának létrejötte után három évvel azonban az eredetileg javasolt évi 70 millió koronás (8 és fél millió eurós) támogatás jóval kevesebb lett: 2006-ban mindössze 34 millió jutott közgyűjteményi projektekre. A pénz persze nem minden: legalább ennyire fontos a változtatás akarása, a szakértelem magasabb szintje és a rendelkezésre álló keretek jó felhasználása a célkitűzések elérése érdekében.

A *hézagmentesség* elérése volt az egyik legfontosabb feladat, melynek a koncepciója a fenti beszámolóban fogalmazódott meg először – elsősorban a könyvtárügy fejlesztésének irányvonalaként –, de ma már látszik, érdemes kiterjeszteni a különböző formátumokra és technológiákra is. A koncepció alkalmazható továbbá a különböző közszolgáltatások közti belső kooperációban, a magán- és a közszférában, de számtalan lehetősége van rá a közgyűjteményekben is. (Jó példa erre az Európai Digitális Könyvtár, amely nem csak könyvtári dokumentumokat gyűjt; a Norvég Digitális Könyvtár is tervezi levéltári és múzeumi anyagok digitalizálását.)

A központ egyik fontos teendője most az orszá-

gos könyvtári felmérés lebonyolítása (a záró beszámolót hamarosan közzéteszik és megvitatják); az ezzel párhuzamosan elkészült stratégiai terv pedig számos célt, konkrét feladatot és követelményt fogalmaz meg a könyvtárügy fejlesztése, megreformálása érdekében. A központ speciális témákban is hirdet meg projekteket, hiszen ez a szakmai irányítás egyik leghatékonyabb eszköze. Minden évben témajavaslatokat is kérnek a közgyűjteményektől. 2006-ban az alábbi kategóriák élveztek támogatást:

- kooperációs és fejlesztési projektek a könyvtárak, levéltárak és múzeumok területén;
- helyi és regionális kezdeményezések a könyvtárak, levéltárak és múzeumok területén;
- új regionális kulturális weboldalak létrehozása és fejlesztése.

A közgyűjtemények közötti kooperációs és fejlesztési programok közül azok élveznek előnyt, amelyek ismereteket adnak, a kultúrát és a tudást terjesztik, bővítik internetalapú elérésüket és együttműködnek a szervezetfejlesztésben és a hálózatépítésben. A hézagmentes könyvtári modellt reprezentáló jó példák máris szép számmal akadnak. Több projekt is kapcsolódik a Norvég Digitális Könyvtárhoz, háromban pedig az a közös, hogy széles földrajzi körzetet ölelnek fel, intézményi és közigazgatási határokon ívelnek át, hosszabb távra terveznek, politikailag egy adott régióhoz kapcsolódnak).

Ezután a jelenlegi programok közül a legérdekesebbeket ismerteti a szerző, így

- az *Østfold Könyvtári Projektet* (amely ma már szolgáltatásként működik),
- az *Oppland Könyvtári Projektet*,
- a *Namdal könyvtárakat* (kooperáció a jobb minőség és hozzáférés érdekében), valamint
- a *Drammen-i Totális könyvtárat* (ahol regionális, felsőoktatási és közkönyvtárat egyesítettek közös fizikai térben, amely ún. „tudáspark”-ként funkcionál).

A hézagmentes könyvtár megvalósításához vezető út egyik állomása a Norvég Digitális Könyv-

tár, az univerzális olvasójegy bevezetése, az „*Érdeklődj a könyvtárban!*” program és a norvég nyílt archívumok) kialakítása. A cikk befejező része hangsúlyozza, hogy a központ által meghirdetett témákat és kezdeményezéseket kell támogatni, több speciális kezdeményezésre és rövid tartamú programra és pontosabb adatokra van szükség (a potenciális pályázókról, a célokról és a preferált projekt típusokról), javítani kell az ellenőrzést, utóvizsgálatokat, és fel kell használni mindazt a tapasztalatot és eredményt, melyek konferenciákon és különböző publikációkban fogalmazódtak meg.

(Murányi Lajos)

07/157

KONTIAINEN, Kristiina - SULIN, Hannu: Finland's public library strategy implemented in projects = Scand.Public Libr.Q. 2006. 2.no. 12-15.p.

Finnország közkönyvtári stratégiája a projektek tükrében

Könyvtárügy; Középtávú terv; Ovasásra nevelés

Az információ és a kultúra elérhetőségének politikai címmel készült el Finnország 2010-ig szóló könyvtári stratégiája. A Finn Oktatási Minisztérium anyaga mindenekelőtt a kulturális információs társadalom infrastruktúráját kívánja fejleszteni, ami által az állampolgárok alapvető jogai erősödnek. Eszköztárában fontos szerepet kapnak az egyes intézményekkel, testületekkel (önkormányzatok, tartományi és nyilvános könyvtárak, Finn Nemzeti Könyvtár) kötött, évente megújított megállapodások, amelyek garantálják a stratégiában foglalt irányelvek helyi, regionális és nemzeti szinten történő, ütemezett megvalósítását.

Kiemelt problémaként – mint szinte valamilyeni, magát információs társadalomnak nevező közösség esetében – a hozzáférhetőség kérdése áll. Az északi ország szórt településhálózata okán már eddig is nagy hangsúlyt

fektettek a bibliobuszok üzemeltetésére, amelyek esetében az állami költségvetés a kiadások 25-50%-át vállalja át. A bibliobuszok révén a hagyományos szolgáltatások mellett lehetőség nyílik mindenkinek az egyre szélesebb körben alkalmazott internetes tranzakciók lebonyolítására, amit a kormányzat programokkal, oktatással, az érintett felekkel (munkavállalói irodák, nyugdíjintézet, bankok, stb.) egyeztetve támogat.

Finnországban egy ideje felismerték: a technikai fejlődés nemcsak takarékos és kényelmes módot kínál az ügyintézésre, de lassíthatja, sőt megakadályozhatja a társadalom veszélyeztetett rétegeinek marginalizálódását. Éppen ezért 2005-ben másfélezer információs szakember részvételével államilag finanszírozott kampányt szerveztek, amely a tömegmédiákban népszerűsítette az említett szolgáltatásokat (*Finland Online*). A tartományi szinten dolgozó könyvtárosoknak ezenkívül számos népszerű, pedagógiai kompetenciájukat növelő (ún. *peer-to-peer*) kurzust tartottak.

Mely intézmény lehetne hatékonyabb – az iskola mellett – a nyelvi hagyomány ápolása terén, mint a könyvtár? Az egy nyelvet beszélők közösségéhez tartozók örökölt és modern (médiá-)nyelve nem választható el egymástól, ám a finn állam jelentős összegeket áldoz arra, hogy a minőségi irodalom egyébként nem nyereséges szegmense (szépirodalom, kulturális folyóiratok) jelen legyen az ország könyvtáraiban. Következő lépésként speciálisan a fiatalok olvasási érdeklődését felkeltő programok mozdítják elő, hogy a felnövő generációk kézbe vegyék ezeket a munkákat. Ugyancsak fontos, hogy a könyvtárak honlapjai a gyerekeknek is szóljanak, illetve hogy azokon az olvasást hasznos és élvezetes hobbiként jelelnéik meg.

Finnországban hagyományosnak nevezhető a könyvtárak és az iskolák „munkamegosztása”, amellyel a településszerkezet hátrányait igyekeznek kiküszöbölni. Ez magyarázza, hogy a kis létszámmal dolgozó iskolák helyett a támogatást a könyvtárak kapják. Az eredmények alap-

ján mérhető módon nőtt a tanulók nemzetközi versenyképessége, amit a PISA-vizsgálatok is rendre visszaigazolnak. És nemcsak a született finnekre gondoltak a stratégia kidolgozói. Helsinki egyik könyvtárában saját részlege van az országba bevándorolt népcsoportoknak, akik ott saját anyanyelvükön művelődhetnek. Ahogy sikeresnek mondható az a nemrég kipróbált „nyelvek hangosan” módszer is, amelynek során különböző nyelveken hallhattak történeteket az egybegyűltek; vagy amikor egy finn könyvet fordítottak le kurdra, és ahhoz a legkisebekkel készítették illusztrációkat.

A tervek egy irányba mutatnak: a könyvtárnak ki kell tudnia szolgálni a kulturális információs társadalom egyre összetettebb igényeit. Várható, hogy a kormányzati intézkedések nyomán a könyvtári adatbázisok, valamint a finn műorszolgáltató zenei anyaga teljes egészében ingyenesen lesz hozzáférhető az érdeklődők számára. Így válik valósággá az esélyegyenlőség – földrajzi és technikai adottságok miatt gyakran csak papíron létező – elve.

Praktikus szempontból lényeges, hogy a központi területektől távol élőkhöz is eljusson a számukra értékes információ, dokumentum. Újabban a könyvtárközi kölcsönzés helyett a regionális együttműködés szorosabbá tételét szorgalmazzák. A decentralizáció jegyében támogatják azokat a kezdeményezéseket is, amelyek helyi szinten veszik számba a kulturális értékeket (szerzők, filmek, helytörténeti anyag, honlapok, regionális portálok stb.).

Mindezen elvek nem valósulhatnak meg jól képzett személyi állomány hiányában. A költségvetésből futja arra, hogy a finn könyvtárosok mintegy 70%-a vegyen részt legalább évente egyszer egy ingyenes, odahaza, esetleg külföldön rendezett szakmai fórumon, továbbképzésen. A változatos értékelési metódusok révén pedig lehetségessé válik az egyes intézmények teljesítményének elemzése.

(Vasbányai Ferenc)

GRASHKINA, Vanja: Vom Heiligen Kyrill zum modernen Bibliotheksgesetz. Bulgariens langer Weg in die Europäische Union = BuB. 59.Jg. 2007. 1.no. 53-57.p.

Res. angol és francia nyelven

Szent Cirilltől a könyvtári törvényig. Bulgária könyvtárügye napjainkban

Könyvtárügy

Bulgáriában Cirill és Metód tevékenysége nyomán a 9. században jöttek létre először könyvtárak a kolostorokban és a cári udvarban. Az első modern tudományos könyvtár alapítása a Bolgár Tudományos Akadémiához (1869) és a Szófia Egyetemhez fűződik (1888). A török uralomtól való megszabadulás után jöhetett létre 1878-ban a Cirill és Metód nevét viselő nemzeti könyvtár. Közkönyvtárakat és iskolai könyvtárakat először a 19. század közepén hívtak létre. A bolgár hagyományok e téren szorosan kötődnek a népi olvasókörökhöz, az ún. csitalistékhez. Ezek alapítói hazafias szellemű és művelt bolgárok voltak, akik a nemzeti kultúra és anyanyelv megőrzését kívánták ezekkel az intézményekkel szolgálni. A csitalisték demokratikus hagyományaik révén átvehették a közkönyvtárak funkcióját is.

A szocializmus korszakában egységes és átfogó könyvtári rendszer épült ki, mely a szakkönyvtárak hálózatát és magában foglalta. A rendszer hierarchikus tagolású volt, közvetlen állami irányítással és a kommunista ideológiát szolgálta propaganda-intézményként.

1990-nel, a piacgazdaságra és a demokráciára való átmenet évével a könyvtárakra nézve nehéz idők kezdődtek. Összeomlott a korábbi egységes könyvtári rendszer, a gazdasági és pénzügyi krízis súlyosan érintette a könyvtárakat. Háromezer könyvtárat bezártak, a személyzet jelentős részét elbocsátották. A nemzeti könyvtárban pl. a dolgozók 40%-ától kellett megválni, ami egyes szolgáltatások és funkciók leépítéséhez vezetett.

Ma az országban 6900 könyvtár működik, ebből 3300 közkönyvtár, 2600 iskolai könyvtár, több mint 50 egyetemi könyvtár. 1990 óta működik a könyvtáros egyesület. 2001-ben a könyvtáros egyesület és a Szófia Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszéke könyvtárosi továbbképzési központot hozott létre. A központ célja, rövid tanfolyamokon megismertetni a jelenlegi információs technikát, a könyvtári menedzsmentet és marketinget. Eddig 850 könyvtárost képeztek ki nyolcvan továbbképzési tanfolyamon.

Bár a bolgár törvényhozás az európai normákhoz és direktívákhoz igazodik, a könyvtárügy törvényi alapvetését azonban mindmáig nem újították meg, mindössze a kötelempéldányokról jelent meg 2000-ben új törvény.

A nyolcvanas évek végén kezdődött el a könyvtárak nyilvántartási és bibliográfiai munkafolyamatainak számítógépesítése, integrált könyvtári hálózatok kiépítése. Ebben fontos szerepet játszott a könyvtáros egyesület és a Soros Alapítvány által támogatott 1993-ban induló projekt. A kezdeményezés hatására felgyorsult a nagy tudományos és a regionális könyvtárak automatizálása. A nemzeti könyvtár az 1878-tól 1945-ig terjedő állományát rekatalogizálta, adatai minden könyvtárnak rendelkezésére állnak. A egyetemi könyvtárakban szintén fontos rekatalogizálási munkálatok folynak. Jelenleg elektronikus katalógussal rendelkezik a nemzeti könyvtáron kívül a regionális könyvtárak 90%-a, az egyetemi könyvtárak 68%-a, a tudományos szakkönyvtárak 57%-a. Prioritást élvező feladat a jelentősebb szakterületi és teljes szövegű adatbázisokhoz való hozzájutás biztosítása. 2002-ben megalakult a bolgár információs konzorcium, mely negyven könyvtárat foglal magában.

Az új technológia nem pótolja a könyvtárak hagyományos tevékenységét, a könyv-és olvasáskultúra fejlesztésével kapcsolatban. A könyvkiadás, a könyvkereskedelem és a könyvtárak fejlesztésének állami szintű programjához a könyvtáros egyesület is csatlakozott az „Olva-

só *Bulgária*” programmal. A közkönyvtárak különösen a gyerekek megnyerése érdekében fejtek ki sokrétű tevékenységet.

Fontos feladat a kulturális örökség részét képező állomány gondozása, restaurálása és megőrzése. A nagy tudományos könyvtárak jelenleg e művek digitalizálására fordítják a legnagyobb figyelmet. A nemzeti könyvtár digitalizáló centrumot hozott létre, és koncepciót dolgozott ki a legértékesebb kéziratgyűjtemények, irattárak és a Balkánon előállított régi nyomtatványok digitalizálására.

A bolgár könyvtárosok tudatosan törekszenek arra, hogy a politikai döntéshozók figyelmét a könyvtárügyre irányítsák. Ebből a célból szervezik meg 2006 óta a „*Könyvtárak hetét*”, mely koncentrált lobbizást tesz lehetővé „*a könyvtár – beruházás a jövőbe*” mottóval. Ebből az alkalomból a könyvtárügy képviselői parlamenti képviselők, önkormányzati vezetők és miniszterek előtt fejtették ki a könyvtárak megoldatlan problémáit (az állami stratégia hiánya a könyvtárügy fejlesztését illetően, a törvényi alapvetés hiánya, elmaradottság a technika és a szabványosítás terén).

(Katsányi Sándor)

07/159

REGNEALA, Mircea: Aufbruch nach Zensur und Prestigeverlust. Schwieriger Start rumänischer Bibliotheken in die Europäische Union = BuB. 59.Jg. 2007. 2.no. 118-120.p.

A román könyvtárak az európai uniós csatlakozás után

Cenzúra; Könyvtárügy

A román kultúra a 19. században szakadt el véglegesen a bizánci és keleti befolyástól és fordult a nyugati kultúrkör felé. Az előkelő családok gyerekei európai országokban tanultak, s hazatérésük után egy modern társadalom megvalósításáért tevékenykedtek. Ez a folyamat 1848-ban

kezdődött és száz éven át tartott. Csúcspontja a két világháború közötti időre esik. A kommunista hatalomátvétel után a román értelmiség nagy része börtönbe került vagy hallgatni kényszerült, ami az ország kultúráját száz évnnyire visszavetette.

A 18. századig a főúri könyvtárak voltak a meghatározók. Ilyen volt Constantin Cantuzino herceg könyvtára Ploiestiben és az 1679-ben C. Brancoveanu herceg által alapított bukaresti könyvtár. Az utódok ennek állományát folyamatosan gyarapították, végül tízezer kötetével ez a könyvtár lett az alapja 1838-ban a nemzeti könyvtárnak. 1864-ben jelent meg a „Nyilvános Könyvtárak Szabályzata”, az első fontos jogszabály, amely a nyilvános könyvtárakat: a községi, az iskolai, és a nemzeti könyvtárat egységes rendszerbe szervezte.

A legjelentősebb román könyvtár az 1867-ben alapított Román Akadémiai Könyvtár volt. Értékes kéziratokkal és történeti könyvgyűjteménnyel rendelkezett, 1955-ig a nemzeti könyvtár szerepét töltötte be. A kommunista rezsim azonban nem kívánt egy „polgári” könyvtárra építeni, ezért 1955-ben megalapította a Központi Állami Könyvtárat új, „politikailag tiszta” állomány-nyal. Gyűjteményét elkobzott magánkönyvtárakból alapozta meg.

A könyvtárosok képzése 1925-ben indult meg, a párisi Ecole de Chartres mintájára, Levéltári és Paleográfiai Főiskola névvel. 1932-ben a könyvtárosképzést egyetemi szintre emelték, a bukaresti és a kolozsvári egyetem filológiai fakultásának keretében.

A kommunista hatalomátvétel után számos könyvtárat bezártak, a könyvtárügy állami ellenőrzés alá került. A minisztertanács 1951-es rendelkezése előírta egy teljes körű könyvtárhálózat kiépítését. Ez az intézkedés alapjaiban változtatta meg a könyvtárügyet – pozitív és negatív irányban egyaránt. A régi könyvtárosok nagy részét elbocsátották, az állományt megrostálták, a nemesi rendről, a fasizmusról szóló vagy Erdélynek és Bukovinának a román királysághoz

való tartozását vitató könyveket kivonták. A tiltott könyvek listája mindig hosszabb lett, ez drámai következményekkel járt: egész generációkat zárt el a román kultúra megismerésétől. Ugyanakkor közkönyvtárak hosszú sorát szervezték, a rendelet szerint évente háromszázat. Minden település könyvtárt kapott. Ezeket a könyvtárakat azonban felülről szervezték, és nem feleltek meg a lakosság tényleges igényeinek, ezért nagy részük máig inkább csak dekoratív, és nem funkcionális szerepet tölt be.

Az 1951-es rendelet súlyos következménye volt a bukaresti és a kolozsvári egyetemi szintű könyvtárosképzés megszüntetése. A továbbiakban a gimnáziumi vagy bármilyen egyetemi végzettség elegendő volt a könyvtárossághoz. A szakmát a könyvtárak dolgozói a mindennapos gyakorlat során próbálták elsajátítani. Románia volt az egyetlen európai ország, amelyben nem működött felsőfokú könyvtárosképzés.

A kommunizmus összeomlása után a kulturális minisztérium két célt kívánt elérni: egyrészt a román kulturális örökség megtartását, másrészt a művelődési intézmények, köztük a könyvtárak színvonalának emelését. A könyvtárak tekintetében jelenleg a könyvtárügy újraszervezése, megfelelő törvényi szabályozása áll az előtérben.

(Katsányi Sándor)

Központi szolgáltatások

07/160

BURNHILL, Peter - GAY, Fred - OSBORNE, Nicola: Scholarly communication and national union catalogues: a strategic role for SUNCAT in the UK information environment = New Rev.Inf.Net. 12.vol. 2006. 1/2.no. 1-21.p. Bibliogr.

A tudományos kommunikáció és az országos központi katalógusok. A SUNCAT stratégiai szerepe az Egyesült Királyság információs világában

Időszaki kiadvány; Központi katalógus; Online katalógus

Nagy-Britanniában a SUNCAT (<http://www.suncat.ac.uk>) az időszaki kiadványok első országos online központi katalógusa. Feladata – hasonlóképpen más országokbeli társaihoz – az időszaki kiadványok azonosítása és lelőhelyük megállapítása, a forrásmegosztás elősegítése. Emellett a hatalmas adatbázis jó minőségű bibliográfiai rekordjait a tagkönyvtárak felhasználhatják saját online katalógusuk céljaira.

A katalógus megtervezésének, építésének és adatokkal való feltöltésének munkálatai 2003-ban kezdődtek. 2004 végéig a nagy mennyiségű adat feltöltése volt a legfontosabb feladat (első szakasz). Ezt követte a szolgáltatás tesztelése és egy egyedi SUNCAT-azonosító létrehozása (második szakasz), majd a sikeres működés.

Napjainkban a SUNCAT keresi a helyét az elektronikus könyvtári környezetben az online olvasói és tájékoztató szolgáltatások között. Felmerült, hogy eredeti funkcióit ki kellene bővíteni olyan szolgáltatásokkal, hogy a kutatók kiválaszthassanak egy-egy szolgáltatást, megtehessék megrendelésüket, és legyen megoldva az egyes cikkek elérése (letöltése, megtekintése vagy beszerzése saját célokra) is. Mindez már egy kombinált szolgáltatási kalauz és dokumentumszolgáltatási vállalkozás képét vetíti előre; kialakításáról most kezdődik a szakmai vita.

A kutatók a következőket igénylik: a cikkek teljes szövegét, a cikkek nyomtatott változatát, az egyes folyóiratszámok vagy évfolyamok beszerzését könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatás keretében és az egyes számok tartalomjegyzékeiben való böngészést.

Ami a cikkek teljes szövegének beszerzését illeti, a használonak tudomásul kell vennie, hogy a nyomtatott cikkért el kell mennie a könyvtárba, vagy könyvtárközi kölcsönzést kell kezdeményeznie. Az online e-folyóiratok használata legtöbbször licencekhez van kötve. A tartalomhoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében meg kell találni a „megfelelő példányt”. A folyóiratok elektronikus változatainak megtalálásához segítséget ad az OpenURL használata. A katalógus

lógusokban (és a SUNCAT-ben) célszerű lenne feltüntetni a nyílt hozzáférésű folyóiratokat, valamint a publikált cikkek intézményi és szakterületi archívumaira rámutató csatolásokat.

Amikor nincs lehetőség a dokumentum közvetlen elérésére, sem az adott könyvtári körben, sem az előfizetési licencek révén, akkor jön szóba a dokumentumszolgáltatás igénybevétele, a megfelelő üzleti modell szerint. Itt is felmerül a „megfelelő példány” felderítésének a problémája (nem kevésbé a fizetendő ár és a szolgáltatási módszer). A kérések kezdeményezésének és hitelesítésének rendszerét a könyvtáraknak és a használóknak közösen kell megtervezniük. A könyvtárközi kölcsönzés (KKK) története szorosán összefonódott a központi katalógusokkal. A SUNCAT-ról elmondható, hogy tartalmazza a brit kutatók számára szükséges információk szinte teljes körét, különösen a nyomtatott folyóiratokra nézve. Amint a lelőhely-megállapítás biztos forrásaként tartják majd számon, várható a KKK forgalom fellendülése. A dokumentumszolgáltatásban és a KKK-ban Nagy-Britanniában továbbra is kitüntetett szerepe van a British Library dokumentumszolgáltató részlegének.

A tartalomjegyzék-szolgáltatások arra valók, hogy a cikkekig elvezessék a használót. Mivel még a legnagyobb aggregátor-szolgáltatások is csak a SUNCAT-ben regisztrált folyóiratok kis hányadát tartalmazzák, nincs lehetőség arra, hogy minden időszaki kiadványt valamely tartalomjegyzék-szolgáltatással összekapcsoljanak. A következő időszakban három, egymással szorosán összefüggő teendő merül fel a SUNCAT fejlesztésénél: javítani kell a szolgáltatás minőségét, meg kell oldani, hogy a könyvtárosok saját állományuk adatait javíthassák, és meg kell vizsgálni a felmerült funkcióbővítés (megrendelés és hozzáférés/szolgáltatás) kérdéseit.

A SUNCAT a JISC szolgáltatáscsomagjának része, annak integráns részévé kell válnia. Ennek megvalósításához szoros együttműködésre van szükség a könyvtárak között, valamint az országos és a nemzetközi szolgáltatókkal egyaránt.

A célszerű fejlesztésekhez meg kell ismerni a használók munkamódszereit, a webes szolgáltatás iránti igényeket. És nem utolsósorban meg kell tervezni SUNCAT-hez mint a használók számára ingyenes szolgáltatáshoz szükséges infrastruktúra hosszú távú finanszírozásának üzleti modelljét.

(Hegyközi Ilona)

Együttműködés

07/161

CAFFO, Rosella: La Biblioteca digitale: la strategia dell'Unione Europea e il servizio MICHAEL = Boll.AIB. 46.vol. 2006. 4.no. 399-405.p.

Az európai elektronikus könyvtár és a MICHAEL projekt

Digitalizálás; Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Közgyűjtemény; Megőrzés

A „Google print” terve (öt nagy amerikai könyvtár – a New York Public Library mellett Harvard, Oxford, Stanford és Michigan egyetemi könyvtárai – állománya legnagyobb részének digitalizálása) 2000 decemberében látott napvilágot. 2005. januárban a francia nemzeti könyvtár igazgatója indította el a megbeszéléseket az európai reagálás szükségességéről. 2005 áprilisában pedig J. Chirac hat ország (Francia-, Olasz-, Német-, Lengyel-, Spanyol- és Magyarország) nevében közölte az Európa Tanács és az Európai Bizottság elnökeivel az Európai Digitális Könyvtár létesítésének szükségességére vonatkozó megállapítást.

Azóta ez a téma az európai közösségi politika napirendjének megkerülhetetlen része. Azóta született meg az e-Europe cselekvési tervet felváltó i2010 az európai információs társadalomról, és az Európai Bizottság ehhez kapcsolódó 2005. szeptemberi közleménye, az *i2010*:

digital libraries. Világossá vált, hogy az európai digitális könyvtár eszméje nem korlátozódik a könyvek világára, sokkal inkább különféle anyagok és tárgyak (könyvek, dokumentumok, műalkotások, ásatási leletek, archeológiai lelőhelyek, fényképek, média stb.) digitális szurrogátumainak kezelését jelenti, és a szétszórt (azaz különböző helyeken és intézményekben őrzött) európai digitális kulturális örökség közös és többnyelvű hozzáférési pontját kínálja. Ennélfogva nem a hagyományos kezelési módok digitális környezetbe való áthelyezéséről van szó, hanem – többek között – azoknak a határoknak a megszüntetéséről, amelyek eddig elválasztották a műtárgyakat, a múzeumi gyűjteményeket a könyvtári-levéltári dokumentációtól, a kulturális és területiális kontextustól.

Ha mindehhez hozzátesszük a pármái chartán alapuló, és újabban a lundi akciótervet felváltó és továbbfejlesztő, az i2010-hez igazodó dinamikus cselekvési tervvel (*Dynamic Action Plan*) is rendelkező, nemzetközileg ismert MINERVA projektet, előttünk áll az a környezet, melyben a MICHAEL projekt elhelyezkedik. A nemzeti képviselők csoportja (*NRG*) harmonizációs törekvéseinek eredményeként a MICHAEL szolgáltatás egy közös, szabványos modellen alapul, mely a könyvtárak, levéltárak, múzeumok digitális kulturális gyűjteményeinek leírására, és többnyelvű online hozzáférésére szolgál. A MINERVA eredményeit is felhasználva, maximálisan törekszik a nemzetközi szabványok alkalmazására. Annyiban járul hozzá az európai digitális könyvtár létrehozásához, hogy integrálja a kulturális örökség különböző szektorait, és egy közös archívumba helyezi a digitális gyűjtemények leírásait, hogy egy *open source* platformon alapuló többnyelvű európai portálon integrált módon legyenek hozzáférhetőek. Ma a portálon keresztül néhány ezer olasz, francia és angol gyűjtemény érhető el, de jelen van további 11 európai ország is.

(*Mohor Jenő*)

07/162

VERBINA, N.F. - KUZINA, N.U.: Rossijskaâ nacional'naâ biblioteka v evropejskij organizaciâh i proektah (na primere Konsorciuma evropejskih naučnyh bibliotek) = Naučn.Teh.Bibl. 2007. 2.no. 39-43.p.

Az Oroszországi Nemzeti Könyvtár az európai szervezetekben és projekteken

Együttműködés -nemzetközi; Fejlesztési terv; Nemzeti könyvtár

A könyvtárak nemzetközi együttműködésének számos specifikus jellemzője van, amit az önállóan folytatott együttműködés tapasztalatai, a megfelelően képzett szakemberek száma és a pénzügyi korlátok határoznak meg. Az utóbbi években az oroszországi könyvtárak aktivitása nőtt a jelentős nemzetközi szervezetekben.

Az Oroszországi Nemzeti Könyvtár (Rossijskaâ nacional'naâ biblioteka = RNB) több, széles körben ismert nemzetközi és hazai projektben vesz részt. Állandó kapcsolatot tart fent a nagy könyvtárakkal, mint a Kongresszusi Könyvtár, a cseh, a lengyel, a magyar nemzeti könyvtár, a Brémai Egyetem könyvtára stb. Tagja az IFLA-nak, a CENL-nek (Conference of European National Librarians), a CERL-nek (Consortium of European Research Libraries), a LIBER-nek (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) és más nemzetközi szervezeteknek.

Az RNB 1993-ban kapcsolódott be az 1830 előtt megjelent régi könyvek adatait tartalmazó adatbázis építésére és karbantartására irányuló globális projektbe, kezdetben társult, majd 1994-től teljes jogú tagként. Az együttműködésben 16 európai országból több mint 70 könyvtár vesz részt. A Hand Press Book (HPB) adatbázis 1997 óta kereshető. Az adatbázisba az RNB először 2001-ben küldött több mint 4000 rekordot az Oroszországban 1701-1800 között nyugat-európai nyelveken, és 1725-1800 között oroszul kiadott könyvekről. Az adatbázisba ekkor kerültek az

első cirill betűs rekordok.

1997-ben az RNB munkatársai részt vettek Stockholmban a Soros Alapítvány támogatásával a közép- és kelet-európai országok számára a régi könyvek feldolgozásáról szervezett oktató szemináriumon. Ennek nyomán az RNB rendszeresen szervez tanfolyamokat az orosz könyvtárak számára.

Annak érdekében, hogy az egyes tagok könyvnyelven elérhessék saját adatbázisukat a konzorcium új szervezeti formát vezetett be, az ún. klasztereket. Ilyen formában kedvezményes pénzügyi feltételekkel már több országban működnek könyvtári egyesületek, pl. Németországban, Olaszországban, Portugáliában stb. Az RNB 2003-ban vezette be ezt a formát harminc, értékes állománnyal rendelkező könyvtár összefogásával.

(Viszocsekné Péteri Éva)

07/163

HOCHMANN, Ján: Interoperabilita informačných systémov a Slovenskej Republiky = IT lib. 11.roč. 2007. 1.no. 5-9.p. Bibliogr.

Res.angol nyelven

Az információs rendszerek interoperabilitása Szlovákiában

Együttműködés -belföldi; Együttműködés -nemzetközi; Információs társadalom; Kompatibilitás; Nemzetközi tájékoztatási rendszer; Szabvány

A tudomány és technika gyors ütemű fejlődése az információforrások rendkívüli mértékű megszorodásához vezetett, amivel együtt megjelent az igény az információk hatékony és biztonságos cseréjének biztosítására. A valóban hatékony információcsere előfeltétele, hogy az egyes információs rendszerek képesek legyenek együttműködni egymással. Ezt az együttműködési képességet nevezik interoperabilitásnak. Az információk „kordában tartásának”, magas

szintű szervezésének, az információs rendszerek átjárhatóságának problémáját az egyes nemzeti kormányzatok, illetve európai uniós szervek is felismerték, és lépéseket tettek, hogy megfelelő intézményi rendszereket teremtsenek az elektronikus kormányzás megvalósításához, az államigazgatással kapcsolatos egyes szolgáltatások, ügyintézésiek interneten történő bonyolításához.

Az EU 2001 júniusában fogadta el az eEurope+ kezdeményezést, amelynek célja a csatlakozás előtt álló országok informatikai felzárkóztatása, az információs társadalom feltételeinek az érintett országokban való megteremtése volt. Szlovákia – a többi országhoz hasonlóan – komoly eredményeket ért el a technológiai felzárkózás terén, ugyanakkor az elektronikus kormányzati szolgáltatások színvonala egyelőre messze elmarad attól, ami egy információs társadalomban elvárható volna. Ahhoz, hogy a rendszerek átjárhatósága, az interoperabilitás megvalósuljon, szükséges a megfelelő törvényi, intézményi keretek biztosítása, az adatok felhasználásának szabályozása, a kormányzati szervek kommunikációjának egységesítése.

A rendszerek együttműködésének záloga a szabványosítás. Nem szabványos információs rendszerek esetén a kommunikáció az egyes intézmények közötti kétoldalú megállapodásokon alapul, ezért nehézkes: a kapcsolatok bonyolult hálójára jellemzi. Standardizált rendszerek esetén az információáramlás jóval hatékonyabb, a nagyobb rendszerekre való rákapcsolódás egyszerűbb és költségkímélőbb. A biztonságos adatkezelés egyik eszköze a digitális (vagy elektronikus) aláírás. Az interoperabilitásra vonatkozó szabványoknak a biztonságosság, azon belül a digitális aláírás kérdését is kezelniük kell.

A kitűzött cél, hogy a papíralapú ügyintézés az elektronikus ügyintézés váltsa fel. Az Európai Interoperabilitási Keretrendszer (European Interoperability Framework) e cél érdekében az interoperabilitás három szintjét különbözteti meg: a *szervezeti interoperabilitás* az intézményi

és törvényi feltételek kialakítását foglalja magában; a *szemantikai interoperabilitás* az információk helyes értelmezését biztosítja XML-sémák, valamint egyes folyamatok és elemek összekapcsolása révén; a *technikai interoperabilitás* az információs rendszerek és szolgáltatások összekapcsolásának, átjárhatóságának, biztonságossá tételének lehetőségeire vonatkozik.

A cikk szerzői szerint ahhoz, hogy Szlovákiában megvalósulhasson az információs társadalom, a következő irányelveket és javaslatokat érdemes szem előtt tartani:

- az adatszabványok létrehozásához szükséges általános alapelvek kidolgozása;
- az e-kormányzat XML-sémájára vonatkozó irányelvek megfogalmazása;
- a rendszerek közötti átjárhatóság (interoperabilitás) támogatása;
- adatszabvány-katalógus létrehozása;
- az e-kormányzatban használatos metaadatok szabványosítása;
- a terület szakértőivel való konzultáció;
- a partneregek megfontolt kiválasztása;
- a szervezet technológiai potenciáljának mérlegelése, optimális, a gazdaságossági szempontot szem előtt tartó megoldás kiválasztása.

(Dancs Szabolcs)

07/164

KRBEC, Pavel - POKORNÝ, Jan - LEDÍNSKÝ, Martin: Interoperabilita v prostředí českých knihoven = IT lib. 11.roč. 2007. 1.no. 10-13.p.

Res.angol nyelven

Interoperabilitás a cseh könyvtárakban

Besorolási adatok jegyzéke; Együttműködés -belföldi; Információtechnológia; Nemzeti könyvtár

A cikk röviden bemutatja, milyen irányban fejlődik a könyvtárak együttműködés a Cseh Köztársaságban, különösen technológiai szempontból. Kiemeli a cseh nemzeti könyvtár vezető szere-

pét, és ismerteti azokat a legfontosabb projekteket, amelyek teljesen megváltoztatták a munkafolyamatokat, és sokkal hatékonyabbá tették a könyvtárak működését. Részletesen beszámol a Nemzeti Authority File létrehozásáról, amely a szerzői adatok régóta hiányzó egységes azonosítóit biztosítja a könyvtári munkához, valamint az Egységes Információs Kapu nevű projektről, amely a könyvtári katalógusok és az elektronikus adatbázisok integrálásával közös felületet kínál a felhasználók számára, egyidejűleg a bibliográfiai rekordok letöltését is lehetővé téve. Bevezet az interoperabilitás fogalmába, ismerteti a Csehországban legtöbbet használt technológiákat, így a MetaLibbel történő párhuzamos keresést, és a könyvtárak által használt más információs rendszereket.

(Autoref.)

Lásd még 147, 156, 175, 178-180, 185, 200, 204, 211, 231, 250

Jogi szabályozás

07/165

MOSSINK, Wilma: Publications électroniques et dépôts d'oeuvres en libre accès. Les étapes juridiques à suivre par les établissements universitaires et de recherche = Documentaliste. 43.vol. 2006. 5-6.no. 284-292.p. Bibliogr. 17 tétel.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Elektronikus publikálás és nyílt hozzáférésű archívumok: a vonatkozó jogi kérdések a felsőoktatási intézményekben

Elektronikus publikáció; Hozzáférhetőség; Megőrzés; Publikálás -tudományos kiadványoké; Szerzői jog

Az egyetemek és más kutatóintézetek számos jogi kérdéssel szembesülnek akkor, amikor nyílt hozzáférést biztosítanak tudósaik publikációihoz. A szerzők ritkán vannak tisztában jogi lehetősé-

geikkel, és nem feltétlenül ismerik a különbséget az engedélyezési licenc és a minden jogot megengedés között (átruházás vagy továbbadás révén). Fontos, hogy pontosan meghatározzák az automatikus átadás és a nyílt hozzáférésű archívumban való elhelyezés jogi feltételeit, azt, hogy ki milyen jogot birtokol, és hogy ezek a jogok hogyan oszlanak meg a szerző, az intézmény és a kiadó között. A tanulmány brit, holland és amerikai kezdeményezéseket és a hozzájuk fűzött észrevételeket ismerteti, valamint a Zwolle csoport, a SURF alapítvány és a SPARC csoport kezdeményezéseit. Sokféle licencet mutat be a publikáláshoz, terjesztéshez (pl. Creative Commons) és az elektronikus archiváláshoz.

(Autoref.)

Lásd még 194, 214, 243-244, 252

Könyvtárosi hivatás

07/166

LOR, Peter Johan: Salve! Ci sono bibliotecari in giro? Le prospettive della professione bibliotecaria nel 21° secolo = Boll.AIB. 46.vol. 2006. 4.no. 317-330.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Res. angol nyelven

Hahó! Járnak itt könyvtárosok? A könyvtárosi hivatás kilátásai a 21. században

Információtechnológia; Könyvtárosi hivatás

Az infokommunikációs technológia gyors és folyamatos fejlődése, a könyvtári állományok eltolódása az analógtól a digitális dokumentumok felé súlyos kérdéseket vet fel a könyvtárosok jövőjét illetően. A rotterdami Erasmus Egyetemen 1969-ben állították üzembe azt a 250 ezer kötetes zárt könyvraktárt, melyből kizárólag elektromechanikus robotok útján lehet hozzáférni a kért kötethez. Az azóta eltelt, és a most következő 37 év más területekről is kiszorítja-e könyvtári

személyzetet? Képes-e a könyvtárosság tartani az ütemet a technológiai és a mélyebb társadalmi kihívásokkal? Lesz-e olyan foglalkozású embercsoport, amelyet könyvtárosként azonosíthatunk? A válaszhoz közelebb visz öt példa a jelenből.

Az ausztrál Southern Cross University több helyen ismertetett elektronikus könyvtára gyakorlatilag egy „elektronikus kampusz”, ahol az egyetemi cselekmények mindegyike a legújabb technológia minél teljesebb használatával zajlik. A könyvtár az elektronikus szolgáltatások széles körét nyújtja. A könyvtár „minimalizmusát” és „hidegségét” a könyvtárosok magas szintű segítsége oldja, és nagy súlyt helyeznek a felhasználóképzésre.

A holland királyi könyvtár a legmodernebb eszközöket használja a nemzeti könyvtári gyűjtemény átörökítésére a jövő számára. A Metamorfoze konzerválási program mellett a *Het geheugen van Nederland* (Hollandia emlékezete) program a nemzeti örökség digitalizálását és internetes hozzáférhetővé tételét szolgálja, az elektronikus publikációk archiválását célzó „e-Depot” pedig európai és nemzetközi összefüggésben is jelentős kezdeményezés.

Szingapúr nemzeti könyvtári testülete (*National Library Board Singapore*) a „városállam” nemzeti könyvtárán kívül három regionális, húsz „községi” és tizenöt gyermekkönyvtárat tart fenn. Mindegyikük gazdag AV- és elektronikus állománnyal, gyakran látogatott honlappal rendelkezik. A lakosság 42%-a beiratkozott könyvtárhasználó. A testület – honlapjának (www.nlb.gov.sg) tanúsága szerint – a lehetőségek, programok és szolgáltatások széles, innovatív és fantáziadús körét nyújtja a lakosságnak. A kolumbiai Medellín több mint kétmillió várososa a '90-es évek végéig a nemzetközi kokaín-kereskedelmi kartellek székhelyeként volt ismert. A szociális biztonságot szolgáló alapok által fenntartott mintegy 130 könyvtár egyikét a városban és környékén (Antioquia) a *COMFENALCO* alapítvány tartja fenn 1979

óta. A könyvtári rendszer ma egy központi és hat fiókkönyvtárat, két gyermekolvasótermet, és a kórházakat, iskolákat, börtönöket, idősök otthonait és üzemeket ellátó szolgáltatásokat foglal magában. A lakosság lélekszámához képest szerény a 300 olvasói férőhely és a 45 ezer kötetes állomány, ám annál aktívabb a szolgáltatások köre: könyvkonténerek körözése munkahelyeken és iskolákban; hetenként kihelyezett kis könyvgyűjtemények nyilvános helyeken, üzletekben; kölcsönzőkioszkok (300 kötettel) a buszmegállókban, olvasási program női elítélteknek; családi olvasási programok stb. Mindez abból a meggyőződésből indítatva, hogy a közkönyvtár a társadalmi befogadás egyik tényezője kell, hogy legyen.

Kenyában tevék, Zimbabweben szamarak segítik a távoli területek könyvtári ellátását. A szármárfogat napelemes elektronikus szolgáltatásokat „visz házhoz”.

A példák azt illusztrálják, hogy a 21. század könyvtárosai a legkülönbözőbb feladatokat látják el, különböző intézményekben és különféle körülmények között. Éppen ez a sokféleség lehet a kulcsa a könyvtáros szakma túlélésének, hiszen ez tesz képessé arra, hogy fontos pozíciókat találjunk meg és foglaljunk el a formálódó információ-ökológiában. A könyvtárosság olyan multidimenzionális szakma, amelynek sok elnevezése lehet, a könyvtáros generikus szerepe azonban az információközvetítésben („informediáció”) határozható meg. Ennek feladatait a kiválasztás, beszerzés, megóvás, kereshetővé rendezés, forrásfeltárás, hozzáférés fogalmakkal lehet összefoglalni. Ezek a kategóriák nem állnak távol a hagyományos könyvtári funkcióktól, ám ahogy a környezet fejlődik és alakul, jelentős eltolódásokra van szükség a tartalom és a hangsúlyok tekintetében.

A ma könyvtárosának (információközvetítőjének) *képességei* közé kell, hogy tartozzon a PR-szakértelem, a didaktika, igazgatás, kommunikáció, marketing, szervezés, problémamegoldás. *Ismeretei* terjedjenek ki az információ- és ismeret-

retökológia, ismeretszervezés, információs gazdaságpolitika, információs jog, használó-lélektan, társadalomdinamika területeire is, a széles körű és magas szintű általános műveltség és a konkrét szakmai ismeretek mellett. *Jellemző tulajdonsága* legyen a rugalmasság, alkalmazkodás, kreativitás, a kísérletező és vállalkozó kedv, nyitottság a saját intézményen és saját országon túli gondolatokra és tapasztalatokra, kommunikatív képesség, kíváncsiság az emberekre és a világra, szociális és kulturális érzékenység. *Értéktrendjében* szerepeljen az információ-hozzáférés és a gondolatok kifejezésének szabadsága (az emberi jogok egyetemes nyilatkozatának 19. szakasza szerint); a meggyőződés, hogy az egyéneknek, a közösségeknek és a szervezeteknek társadalmi, oktatási, kulturális, demokratikus és gazdasági jólétük érdekében szükségük van az információkhoz és az eszmékhez való egyetemes és egyenlő hozzáférésre, és hogy a magas színvonalú könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások segítik a garantált hozzáférést.

(Mohor Jenő)

07/167

HARDY, Georgina - CORRALL, Sheila: Revisiting the subject librarian. A study of English, Law and Chemistry = J.Librariansh.Inf.Sci. 39.vol. 2007. 2.no. 79-91.p. Bibliogr.

Újra a szakreferensekről - három tudományterület vizsgálata alapján (angol nyelv és irodalom, jog és kémia)

Egyetemi könyvtár; Felmérés; Könyvtári hivatás; Szakreferens-szolgálat

A szakreferensek jövőbeni sorsát leginkább a technológiai fejlődés és a szigorodó anyagi feltételek befolyásolják. A helyzet megismerésére 32 szakreferenst kérdeztek meg brit egyetemi könyvtárakban, akik az angol nyelv, a jog és a kémia területén dolgoznak. Bár számos elnevezéssel találkoztak, amelyek általánosak, hagy-

mányosak, információs vagy kapcsolati hangsúlyúak voltak, a legtöbb régi és új egyetemen még mindig leginkább a „könyvtáros” szó a használatos.

Az e munkakörben dolgozók számos tevékenységbe vannak bevonva, azonban munkájuk középpontjában a kapcsolattartás és az információs írástudás oktatása áll. Egyre többet használják az elektronikus médiát, egyre inkább bevonják őket a tanrend szerinti oktató munkába, és igen kevésbé vesznek részt a feldolgozó (katalogizáló, osztályozó-indexelő) tevékenységben. Szakmai ismereteik és a szükséges technikai jártasság mellett kívánatos (megkívánt, szükséges) tulajdonságaik és képességeik az oktató és a kapcsolattartó-kommunikációs munkához szükségesek: főként a pedagógiai és az interperszonális képességek tűnnek fontosnak, ugyanakkor a szakterülethez tartozó ismeretek szükségessége nyitott kérdés maradt.

A kapcsolatok kezelésében és építésében a kommunikációs képességek döntő tényezőnek számítanak, ám nagyobb szerepe van a proaktivitásnak és a személyes megközelítésnek, mint a kapcsolattartás olyan formális eszközeinek, mint a „kijelölt kapcsolattartó”, vagy a mindenféle bizottságban való részvétel. Ugyancsak fontosnak tűnik a célközönség számára megfelelő közvetítő kiválasztásának képessége is. Az összehasonlítások több azonosságot, mint különbséget mutatnak az egyes szakterületek között. A régi és az új egyetemek között a poszt elnevezésében és a formális kommunikációs mechanizmusok használatában mutatkozik némi hangsúlyeltolódás. Noha a vizsgálatból komoly következtetéseket nem lehet levonni, az látszik, hogy a szakreferenseknek a webalapú környezetben is fontos, hasznos szerepük van.

(Mohor Jenő)

07/168

WEECH, Terry L. - KONIECZNY, Alison M.: Alternative careers for graduates of LIS schools. The North American per-

spective - an analysis of the literature = J.Librariansh.Inf.Sci. 39.vol. 2007. 2.no. 67-78.p. Bibliogr.

Másfajta életpályák a könyvtárosképző intézményekben végzetek számára. Észak-amerikai példák, szakirodalmi szemle alapján

Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Szakirodalmi szemle [forma]

A tanulmány a könyvtáros karrierrel és az ahhoz kapcsolódó alternatív karrierlehetőségekkel foglalkozó irodalmat tekinti át. Az alternatív álláslehetőség megfogalmazása sok mindent takarhat: általában ha egy LIS (könyvtár- és információtudományi) diplomával rendelkező személy olyan munkát végez, amely nem feltétlenül LIS diplomát igényel, az alternatív karriernek számít.

Az írás példákkal is szolgál az alternatív karrierlehetőségekről, például a marketing, kiadói tevékenység, adománygyűjtés vagy a számítástechnika (rendszerlemzők, webmesterek, internetbiztonsági szakértők), e-kereskedelem területén.

A szakirodalom elemzése alapján a végzett könyvtáros hallgatók állásmintái két csoportra oszthatók: 1. könyvtárosok vagy könyvtáros csoportok anekdotikus beszámolóit, 2. sajátos LIS közösségek tanulmányozása kérdőívek alapján. Az előbbi csoport kvalitatív kutatás, a második csoport kvantitatív módszer. Az esettanulmányokat, interjúkat és hasonló módszereket használó kvalitatív módszertan kiegészítheti és gazdagíthatja a kvantitatív kutatásból származó eredményeket, és alapot biztosíthat a további kutatáshoz.

Az anekdotikus beszámolókból az író saját vagy mások tapasztalatait mondja el a nem tradicionális LIS állásokról. Vannak olyanok is, melyek az anekdotikus és a vizsgálati módszertant egyszerre alkalmazzák. Ezekből kiderül, hogy a más munkaterületeken legjobban alkalmazható LIS-készségek, tulajdonságok: az információforrások ismerete, az információ- és adatszervező képes-

segek, jó problémamegoldó képesség, az interperszonális készségek, közszolgálati mentalitás. A felsorolt más szakmák pedig: a kommunikációs tanácsadó, adománygyűjtő jótékonyági intézményeknek és nonprofit szervezeteknek, vállalati adatmenedzser- és internetbiztonsági szakértő, könyvkereskedő, mesemondó, idősöknek programszervező. A munkahelyváltás okai között személyes jellegűek (pl. családalapítás) és hivatáshoz kapcsolódóak (előző munkahely elvesztése, magasabb fizetés, más szakmák felfedezésének igénye, lehetőség valami új megtanulására stb.) egyaránt szerepelnek.

A technológiai fejlődésnek és a LIS tananyag változásának köszönhetően pedig a könyvtártudomány területén végzettséget szerzők karrierlehetőségei tovább fognak bővülni.

A *kutatási beszámoló*k három kategóriára bonthatók:

1. a kutatási irodalom, szemletanulmányok áttekintése,
2. LIS végzettségűek regionális és országos elhelyezkedéséről történt átfogó kutatások egy központi forrásban (Library Journal) megjelentetve,
3. sajátos csoportokról vagy friss diplomásokról végzett egyéni kutatások. Ez utóbbi részben az USA-ban és Kanadában, részben az ezeken kívüli területeken (Dániában, Ausztráliában, Dél-Afrikában és Szingapúrban) végzett kutatások eredményei kerültek be.

Az irodalom áttekintése alapján megállapítható, hogy a magánszektorban dolgozók nagyobb fizetéssel rendelkeznek, s hogy az alternatív állások iránti érdeklődés megnőtt. Több okot is említhetünk erre: technológiai hajtóerő, a munkával kapcsolatos csalódások, nagyobb fizetés reménye, új ismeretek megszerzésének lehetősége stb. A könyvtárosképző intézményeknek információt kell szerezniük a jelentkezők és hallgatók karrierhez kapcsolódó igényeiről, és végzőseik munkahelyi elhelyezkedéséről. Így lesznek csak képesek arra, hogy a tananyaggal a hallgatók igényeit kielégítsék, és képességeiket a kí-

vánt szintre fejlesszék.

A könyvtárosképző intézményeknek több karriert vizsgáló felmérés kellene végezniük a jelentkezők körében. Ez részét képezhetné a jelentkezési folyamatnak. A válaszadás arányának növelése érdekében szükséges lenne bizonyos technikák alkalmazását bevezetni, mint például a nem válaszolók újból és újbóli megkérdezése, s a válaszadók ajándékokkal történő jutalmazása. Végül, de nem utolsósorban fontos lenne egy bizonyos fokú hűség kialakítása a hallgatókban a szakma iránt még a tanulmányaik során.

(Szénászkya Mária)

07/169

FALLIS, Don: Information ethics for twenty-first century library professionals = Libr.Hi Tech. 25.vol. 2007. 1.no. 23-36.p. Bibliogr.

Információs etika a huszonegyedik századbeli könyvtári szakemberek számára

Adatvédelem; Könyvtáresetika; Szakirodalmi szemle [forma]; Szellemi szabadság; Tájékoztató; Továbbképzés

A cikk hangsúlyozza, mennyire fontos az információs etika a 21. század könyvtárosai számára. Szemle keretében idézi fel különböző szerzők véleményét arról, hogyan vonatkoztatható az információs etika azokra az etikai problémákra, amelyekkel a könyvtárosok napi munkájuk során szembesülnek. Annak érdekében, hogy ezeket hatékonyan kezeljék, alaposan ismerniük kell az információs etikát. A szakmai etikai kódexek nyújthatnak ilyen ismereteket, de ez nem elegendő. Az információs szakemberek képzésének része kell, hogy legyen az információs etikával foglalkozó kurzus. E tanfolyamok során a könyvtári szakemberek megértik az etika elméletét, és elsajátítják, hogyan alkalmazhatják a gyakorlatban, konkrét esetekben. A tanfolyamok során világossá válik a kapcsolat az információs etika és a könyvtárosi hivatás között. A cikk tömör beve-

zetést nyújt az információs etika területére.

(Autoref. alapján)

07/170

HIMMA, Kenneth Einar: Foundational issues in information ethics = *Libr.Hi Tech.* 25.vol. 2007. 1.no. 79-94.p. Bibliogr.

Az információs etika alapvető kérdései

Könyvtáresetika; Szakirodalom -filozófiai [forma]

Az információs etika az etikai és filozófiai kutatás önálló területeként alakult ki. Számtalan tudományos folyóirat foglalkozik azokkal az etikai kérdésekkel, amelyek az új információtechnológiával kapcsolatban felmerülnek: ilyenek pl. a szellemi tulajdon, az információs szabadság, a könyvtárosokat és információs szakembereket érintő biztonsági kérdések. Ezenkívül évente több nemzetközi konferencia témája is az információs etika. Nem túlzás azt állítani, hogy az információs etika az elméleti kutatásoknak legalább olyan fontos területe, mint az orvosi etika. A szerző áttekinti az információs etika irodalmát, kiemelve az alapvető kérdéseket, és értékeli az egyes megállapításokat.

(Autoref. alapján)

Lásd még 212, 222

Oktatás és továbbképzés

07/171

TAMMANO, Anna Maria: La qualità della formazione universitaria delle scuole di biblioteconomia in Europa = *Boll.AIB.* 46.vol. 2006. 4.no. 343-356.p. Bibliogr. 32 tétel.

Res. angol nyelven

Az egyetemi könyvtárosképzés minősége Európában

Hatékonyág; Könyvtárosképzés -felsőfokú

A „bolognai folyamat”, azaz az egyetemek reformjának a bolognai nyilatkozatot követő folyamata most nagy lehetőséget és kihívást jelent Európa könyvtárosképző intézményei számára. A kormányok lehetősége arra, hogy elősegítsék és támogassák a felsőoktatási intézmények nemzetközivé válását és szükséges változásait. Az európai országok megújított jogszabályokkal reformálják az egyetemeket, a közös képzési architektúra és az átláthatóbb képzési kínálat irányában. Kihívás annyiban, hogy meglehetősen nehéz valódi európai együttműködést elérni az egyetemi oktatás egészének jobbítása érdekében.

A fő cél az lenne, hogy minden egyes hallgató szabadon mozoghasson az egyetemek között, és végzése után az egész európai munkaerőpiacon azonos eséllyel kereshessen munkahelyet. A bolognai folyamatot mind ez ideig politikusok vezényelték; most már ideje, hogy a szakmai rész aktivizálódjon. Az átjárhatósághoz ugyanis kölcsönös bizalom szükséges, ezt pedig a minőségbiztosítás alapozhatja meg. A képzés végeredményét (*learning outcomes*) figyelő minőségbiztosítás leginkább az egyénekre alapoz: mit oktat az adott intézmény személyzete, mit (lesznek) képesek elvégezni a hallgatók. A képzési folyamatra összpontosító minőségbiztosítás elsősorban az ipari szabványok (ISO 9000, TQM, EFQM) alkalmazást jelenti. A minőségakkreditációs rendszerek legtöbbje a programokon (vagy a formális képzésen) alapul. Ebben az esetben a figyelem a funkcionalitásra irányul, mint pl. a szükségletek elemzése, a célok és a tanmenet megtervezése, az oktató és nem oktató személyzet, a rendelkezésre álló források és a költségvetés. A minőség mutatói többek között az egyensúly a résztvevők elvárásai és az oktatási kínálat, a célok, a küldetés és az intézmény társadalmi környezete között.

Oslóban mutatták be az IFLA-konferencián a mintegy 160 könyvtárosképző intézményre kiterjedő felmérés eredményeit, melynek kérdőíveit 33 európai intézmény kapta, és 28 (85%)

válaszolta meg. Legtöbbjüknek van valamilyen minőség-akkreditációs rendszere, 71%-ban azt a kormány (vagy annak valamilyen szerve) biztosítja, 36%-uk esetében ez párosul az egyetem belső minőség-ellenőrzési rendszerével. Ez meglehetősen eltér az amerikai (és nagyrészt az angol nyelvű területeken működő) gyakorlattól, ahol az akkreditáció főként a szakmai szervezeteken alapul (az európai könyvtárosképzésnek ez mindössze 7%-ában fordul elő). Az európai országok mindössze 11%-ában nincs minőség-akkreditációs rendszer. Az európai könyvtárosképzés minőség-akkreditációs folyamata általában periodikus jellegű (68%), mely egy előzetes önértékelő jelentés bekéréséből (57%) ezt követően (vagy kombináltan) külső szakértők helyszíni látogatásából (54%), majd összefoglaló jelentés készítéséből áll. (Ez utóbbi az esetek 43%-ában nem készül, ha készül, többnyire nyilvános, bár 7% esetében csak az érintettek számára hozzáférhető.) Európában a legnépszerűbb minőségi mutatók a tartalom megtervezettsége és a források megléte, azaz nagy az *inputra* fektetett hangsúly. Az esetek felében komoly minőségi mutatónak számítanak a hallgatókra vonatkozó mennyiségi adatok (beiratkozás, lemorzsolódás stb.) is. A bolgói folyamat elsősorban a végeredményre, a „learning outcomes”-ra koncentrálnak, a felmérés szerint viszont az intézmények mindössze 54%-a használja ezeket a mutatókat. Ugyancsak fontos mutatóknak ítélik a hallgatók bevonását az értékelésbe; az európai könyvtárosképző intézmények 71%-ában a hallgatók részesei a minőségbiztosításnak.

Összegezve: a minőségbiztosítás a könyvtárosképzés jobbításának és megújításának egyik eszköze lehet, ugyanakkor lehetőséget teremt a jobb eredmények elérését segítő nemzetközi együttműködéshez is.

(Mohor Jenő)

07/172

TIHONOVA, Elena Valer'evna: Sistema bibliotečnogo obrazovanija v Italii = Bibliotekovedenie. 2006. 6.no. 116-119.p. Bibliogr. 8 tétel.

Könyvtárosképzés Olaszországban

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Könyvtárügy története

Olaszországban a könyvtáros szakma nem tartozik az elismertek közé, a társadalom nem is értékeli. Ez az egyetlen ország, ahol nincsenek a többi országhoz hasonló kritériumok, a könyvtárosok képzésének nincs tudományos programja.

Történetileg visszapillantva a könyvtárosképzés fejlődését 1859-től, a központosított közoktatásra vonatkozó, ún. Casati-törvény elfogadásától lehet követni. Bár ez minden oktatási intézményre és minden szakterületre kiterjedt, mégsem volt hatással a könyvtárosok képzésére. A könyvtáros iskolák alapítására 1907-ben elfogadott Gentile-rendeletet sem hajtották végre. Ezért a 19. század végén, a 20. század elején a könyvtárosok inkább munkatársaiktól tanulták meg a szakmát. A helyzetet az magyarázza, hogy egy 1862. évi törvény szerint az állami alkalmazottak nem taníthattak az egyetemeken. Ezt a törvényt 1908-ban módosították, hatályba azonban csak 1923-ban lépett. Fontos esemény volt 1924-ben az első egyetemi könyvtáros iskola megnyitása, amelyet azután számos egyetem követett (Pádua, Bologna, Firenze, Pisa). Ettől az időtől kezdve a könyvtárosképzéssel több szakmai körben is foglalkoztak, a témáról azonban csak 1970-ben jelentek meg az első tudományos publikációk. A vitákban fontos szerepet játszott az Olasz Könyvtárosok Egyesülete (AIB), felhívva a figyelmet a könyvtárak szociális intézményi feladatain túl a könyvtártudományra és a könyvtáros szakmára. A 20. század végén, a 21. század elején lényeges változások mentek végbe: a könyvtáros hivatást az oktatási programok,

a foglalkoztatás jövője és helyzete figyelembevételével kezdték vizsgálni.

A könyvtárosképzés felépítése:

- felsőfokú képzést megelőző oktatás,
- tanfolyamok a könyvtárügyről,
- egyetemeken könyvtári tanszékei,
- egyetemen kívüli tanfolyamok,
- posztgraduális képzés,
- rövid, intenzív tanfolyamok, továbbképző tanfolyamok.

Felsőfokú képzést megelőző oktatás több egyetemen is folyik. Az itt kapott bizonyítvány a könyvtáros munkáját segítő munkakör betöltésére jogosít. A könyvtárügyről különböző intézmények és állami szervek szerveznek tanfolyamokat, pl. a kulturális minisztérium, egyetemeken, regionális helyhatóságok, magáncégek.

Néhány évvel ezelőtt az egyetemeken a könyvtárosképzés a művészeti karokon folyt, csak az utóbbi években jelentek meg saját iskolával rendelkező, speciális karok. Korábban úgy tartották, hogy a könyvtári tanulmányok során csak a gyakorlati kérdésekkel kell foglalkozni. Egyre többen vallják azonban, hogy egyenlő mértékben kell fejleszteni a szakma tudományos és gyakorlati oldalát.

1975-től indult az egyetemeken kívüli könyvtárosképzés. Sok tanfolyamot a helyhatóságok és a kulturális intézmények szerveztek, mert nem volt elegendő szakképzett munkaerő. Az utóbbi időben megjelentek olyan tanfolyamok is, amelyeket kereskedelmi alapokon szerveznek.

Posztgraduális képzés egyedül a római La Sapienza Egyetem levéltárosi és könyvtárosi iskolájában folyik. A képzés három szakiránya: írástörténetész-levéltáros, könyvtáros és kéziratár. A Vatikáni Könyvtár mellett működik a könyvtártudományok, paleográfia, diplomácia és levéltári tudományok iskolája. Az itt folyó egyéves posztgraduális képzésben évente több mint száz hallgató vesz részt. Ez az iskola tekinthető az elméleti és gyakorlati oktatás, az egyetem és a könyvtár közötti együttműködés példaképe. Ugyancsak ide tartozik a Firen-

zében 1988 óta folyó posztgraduális képzés, ahol három év után a hallgatók két diplomát kapnak, könyvtárosi és levéltárosi-paleográfusit.

Az intenzív rövid és a továbbképző tanfolyamok az állami szektort érintik, ahol a leendő alkalmazottaknak köztisztviselői vizsgát kell tenniük. A vizsga írásbeli és szóbeli részből áll, és csak az utóbbi harminc évben a szóbeli vizsgán vannak kifejezetten könyvtári ismereteket érintő kérdések.

A könyvtárosképzési programok a kutatás egyik fontos területe. 1989-ben az AIB a szakképzés tanulmányozására külön bizottságot hozott létre. A szakma fejlesztésének egyik módja tudományos kutatások folytatása, viták a szakfolyóiratokban. Az olasz szakemberek véleménye szerint azonban erre a célra nincs megfelelő szakfolyóirat. Az AIB-vel szemben elvárás, hogy fordítson több időt és vegyen részt aktívan a szakképzés fejlesztésében. Így tudja csak megvédeni a szakma érdekeit és meggyőzni a kormányt arról, hogy a könyvtáros is ugyanolyan fontos a társadalom számára, mint a többi szakma képviselői.

(Viszocsekné Péteri Éva)

07/173

DONCHENKO, Natalia - KERZUM, Irina: Between slump and hope. Library and information science education in Russia = Int. Inf. Libr. Rev. 38. vol. 2006. 4. no. 181-184. p.

Válság és remény között. A könyvtár- és információtudományi képzés Oroszországban

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Tanterv, óraterv

Az Oroszországi Föderációban folyamatosan átalakul a felsőfokú könyvtárosképzés: ezt a gyors változások indokolják. Mielőtt azonban a nemzetközi információs társadalomba integrálódna az ország, néhány súlyos gonddal is meg kell küzdenie: így a rendkívül alacsony életszínvonalal (89. hely a világlistán) és a kulturális szféra alacsony állami támogatottságával (0,7%). Problémát jelent az olvasás iránti érdeklődés és

az olvasáskultúra színvonalának csökkenése is. Mindezek ellenére a könyvtárak még mindig a legdemokratikusabb kulturális intézmények, és komoly igény van rájuk. (Elsősorban a magas könyvárak és az új, gazdasági ismereteket nyújtó képzőintézmények hiányzó könyvtárai miatt magas a beiratkozott olvasók száma.) Oroszországban a 130 ezer könyvtárat évente egymillió látogató keresi fel, de jelentős eltérések mutatkoznak a különböző régiók ellátottsága között (olykor tízszeres ez a különbség az egy-egy olvasóra eső támogatást tekintve); az olvasók közül 70%-a diák.

Jelenleg huszonhat felsőoktatási intézményben folyik könyvtárosképzés. 2002-ben a könyvtártudományi tanszékek könyvtár- és információtudományi tanszékekké alakultak, ezzel párhuzamosan kidolgozták a képzés új állami követelményrendszerét is, ami az addigi könyvtáros-bibliográfus végzettséget váltotta fel. Olyan szakemberek képzése a cél, akik egyaránt jártasak a hagyományos és az elektronikus szakirodalomban. Az új szakképesítési rendszerrel összhangban a kapott diploma négyféle: könyvtáros-bibliográfus, az automatizált információs források szakértője, az információs szakirodalom elemzője, információs menedzser.

A könyvtáros-informatikus szakosok tantervében az alábbiak szerepelnek: általános tárgyak, az országos vagy regionális tanterv tárgyai, a diákok által választható tanterven kívüli tárgyak és fakultatív tárgyak. Csak az első csoport kurzusai kötelezőek valamennyi intézményben. A könyvtár- és információtudományi tanterv az alábbi tárgyakból épül fel:

- 1) általános humán és társadalomtudományi tárgyak: idegen nyelv, kulturális tudományok, politikatudomány, pedagógia, szociológia, filozófia, közgazdaságtan, orosz nyelv és beszédkultúra, testnevelés,
- 2) szaktárgyak: könyvtári állomány, vezetés, könyvtári szolgáltatások, könyvtári katalógusok, könyvtári dokumentumok és technikák, könyvtári bibliográfiák, külföldi bibliog-

ráfiák, regionális bibliográfiák, matematika és alkalmazott informatika.

(Új az orosz nyelv és beszédkultúra, valamint a matematika és alkalmazott informatika.)

Az 1918-ban alapított szentpétervári egyetem 1967 óta képez könyvtári szakembereket (itt tanul a legtöbb diák is), mégpedig három – nappali, esti és levelező – tagozaton. (2005-ben 100 nappalis, 40 estis, 85 levelező hallgatója volt.) Az esti tagozatosok heti négy alkalommal járnak egyetemre (összesen 250 hallgató), zömmel a nemzeti és az akadémiai könyvtár, valamint városi közkönyvtárak munkatársai; 1217 diák tanul levelező tagozaton háromféle tanterv alapján – iskolai végzettségüknek megfelelően; ők évi 2-3 alkalommal 40-50 napot töltenek a tanszéken. (A másoddiplomások egyéni tanterv szerint haladnak.)

Jelenleg a szakmai továbbképzés rendszerének a kidolgozása folyik.

(Murányi Lajos)

07/174

DURRANI, Shiraz: Learning by doing. Lifelong learning through innovations projects at DASS = Aslib Proc. 59.vol. 2007. 2.no. 187-200.p. Bibliogr.

Gyakorlati szempontú oktatás és tanulás – innovációs projektek alkalmazása a London Metropolitan University Alkalmazott társadalomtudományi tanszékén

Esettanulmány [forma]; Gyakorlati képzés; Információs szervezés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Oktatási anyag; Oktatási módszer; Továbbképzés

A London Metropolitan University alkalmazott társadalomtudományi tanszékén megváltoztatták az információmenedzsment oktatásának gyakorlatát. A változás lényege abban áll, hogy a reflektív tanulás módszerét mind az oktatási, mind a tanulási folyamatban meghonosítják, különböző projektek, illetve modulok keretében; újabban az információszolgáltatás területét is beleértve.

Az egyetemi oktatást a globális feltételek változásai állítják kihívások elé. A tanszéken zajló változások folyamatosak, az elért eredmények mérlegét még nem lehet megvonni. A Quality Leaders Project (QLP) keretében végzett külső értékelés egy újabb lehetőség ennek a megközelítésnek a vizsgálatára, a munkaadók és a hallgatók válaszai további iránymutatást jelentenek a jövőbeni folytatáshoz.

Az információszervezés oktatásában változásokra van szükség. Megoldást jelenthet az egyetemi tanterv és a tanulási gyakorlat megváltoztatása, illetve a közvetlen beavatkozás kísérleti projektek révén. A tapasztalatok alapján olyan új oktatási modell alakulhat ki, amelynek középpontjában az élethosszig tartó tanulás áll. A cikkben ismertetett elképzelések és gyakorlati megoldások sok helyütt felhasználhatók: az oktatástól a tanuláson és a menedzsmenten át az információs szektorig.

(Autoref. alapján)

07/175

BEDNAREK-MICHALSKA, Bożena: E-learning model for Polish libraries: BIBWEB = EI.Libr. 25.vol. 2007. 1.no. 80-89.p. Bibliogr.

E-tanulási modell a lengyel könyvtárak számára, a BIBWEB

Együttműködés -nemzetközi; Számítógép-hálózat; Továbbképzés

A cikk áttekintést ad a lengyel könyvtárügyről és bemutatja, hogyan vezették be és bonyolították le a könyvtárosok BIBWEB online tanfolyamát. A lengyel könyvtárak jelentősen megerősíthetik az információs és tudástársadalomban betöltött szerepüket, ha szélesítik kínálatukat az interneteléréssel és az e-tanulással kapcsolatban. 1999-ben Németországban hasonló volt a helyzet, mint most Lengyelországban. Erre reagálva a Bertelsmann Alapítvány „BIBWEB – internetes képzés könyvtárosok számára” (ld.

www.bibweb.de) címmel három modulból álló online tanfolyamot indított, amely nagyon sikeresnek bizonyult Németországban. Ezért célszerűnek látszott a meglévő tanfolyami anyagot lefordítani, és a lengyel könyvtári igényekhez igazítani. A Bertelsmann Alapítvány és két projektpartnere, a Varsói Egyetemi Könyvtár és az „Elektroniczna Biblioteka” (EBIB) könyvtári információs szolgálata közösen fejlesztette ki a lengyel nyelvű online tanfolyamot (ld. www.bibweb.pl), és 2003 óta kínálja az interneten a speciális célcsoportnak. A cikk bemutatja a nemzetközi oktatási program előnyeit és az e-tanulással kapcsolatos lengyel tapasztalatokat, amelyek hasznosak lehetnek más országok számára is.

(Autoref. alapján)

Lásd még 168, 179

Szabványok, normatívák

07/176

Les normes de conception, gestion et maintenance de thésauros. Évolutions récentes et perspectives = Documentaliste. 44.vol. 2007. 1.no. 66-74.p.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Tezauruszok készítésének és karbantartásának szabványai: fejlemények és kilátások

Tézaurusz; Szabvány -könyvtári

A tezaurusz-építés amerikai és angol szabványainak utóbbi revíziója után az ADBS (a francia könyvtáros egyesület) munkacsoportja azt mérlegelte, eljött-e az ideje a vonatkozó francia és nemzetközi szabványok felülvizsgálatának is. A munkacsoport tanulmányozta, hogy az új szabványok mennyire foglalkoztak az információkereső nyelvek problémáival, hogyan vonatkoztathatók a taxonómiák és ontológiák a tezauruszokra, és mennyire innovatívak. A cikk az új szabványok

részletes vizsgálatának eredményeit közli a korábbi változatokkal, illetve a vonatkozó francia és a nemzetközi szabványokkal való összehasonlításban.

(Autoref.)

Lásd még 163

Egyesületek, konferenciák

07/177

SCHLEIHAGEN, Barbara: Aktionen und Resolutionen für Informationsfreiheit weltweit. Seit zehn Jahren setzt sich der IFLA/FAIFE-Ausschluss für ungehinderten Wissenszugang und Meinungsfreiheit ein = BuB. 59.Jg. 2007. 3.no. 188-194.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Res. angol és francia nyelven

Tíz éves az IFLA-nak az információk szabad hozzáféréssel és a szabad vélemény-nyilvánítással foglalkozó bizottsága (FAIFE)

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Hozzáférhetőség; Szellemi szabadság; Tájékoztatás szabadsága

Az IFLA FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression) nevű bizottsága tíz évvel ezelőtt jött létre az IFLA akkori közgyűlésének döntésére. A német könyvtárosok küszöbön álló lipcsei kongresszusa, mely az Információ és etika címet viseli, alkalmat nyújt arra, hogy közelebbről áttekintsük a bizottság tevékenységét. A FAIFE nemzetközi törekvéseit az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 19. cikkelye határozza meg: „Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást, és hogy határokra való tekintet nélkül kutathasson, átvihessen és terjeszthessen híreket és eszméket bármilyen kifejezési módon.” A bizottság ennek érdekében stratégiákat dolgoz ki, szemináriumokat és szakértők számára konferenciákat szervez, sajtóközleményeket ad ki az információs szabadsággal való visszaélésekről a könyvtárakban, valamint nemzeti és nemzetközi szintű projekteket irányít. A FAIFE minden olyan esetben reagál, tanácsot és segítséget nyújt, amikor könyvtárak vagy könyvtárosok érintettek az információhoz való szabad hozzáféréssel, illetve a vélemény és a kifejezés szabadságával kapcsolatos jogtalanságban.

(Autoref.)

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

07/178

WADE, Martyn: New customers through new partnerships - experience in Scotland and elsewhere = IFLA J. 33.vol. 2007. 1.no. 16-22.p.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

Új használók új partneri együttműködések révén: skóciai és egyéb tapasztalatok

Együttműködés -belföldi; Használó; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Középtávú terv; Nemzeti könyvtár

Habár a skót, walesi és észak-ír devolúció, a korlátozott politikai autonómia 1999-es létre-